

РОЗДІЛ 1

МОРГАН

Виправна установа для жінок у Північній Кароліні

Ралі, Північна Кароліна

8 червня 2018 року

Мені завжди було холодно в цьому коридорі, байдуже, яка стояла пора року. Шлакоблокові стіни, лінолеум на підлозі, який поскрипував під моїми арештантськими черевиками. Перебуваючи в цьому коридорі, неможливо було здогадатись, яка там назовні пора. Неможливо було сказати напевне, що там червень, усе цвіте, і літо вже на порозі. В усякім разі на порозі в тих, що назовні. Я вже вдруге зустрічала літо серед цих шлакоблокових стін і намагалась про це не думати.

— А хто там? — запитала я охоронницю, яка йшла поряд зі мною. До мене ніхто не приїжджав. Я вже давно не ждала, що явиться хтось із моїх батьків, і це мене влаштовувало. Батько був навідався одного разу, коли я пробула тут зо два тижні, але вже був п'яний в дим, хоч до обіду було ще далеко, і тільки те й робив, що кричав. А потім плакав, незугарно розмазуючи по обличчю п'яні сльози, від чого мені завжди було ніяково.

Мати взагалі не показувалась. Мій арешт, немов дзеркало, безжально відобразив усі їхні недоліки, і вони порвали зі мною так само, як і я з ними.

— Чого не знаю, того не знаю, Білявочко, — сказала охоронниця. Вона була новенька, я не знала її імені й не могла прочитати на бейджику, який висів у неї на шиї, але вона, схоже,

вже вивчила моє тюремне прізвисько. І може, вона й була новенькою у ВУЖПК, але я б сказала, що новачком у тюремній роботі точно не була. Дуже вже легко вона пересувалась цим коридором, до того ж її видавав змучений, знуджений, гіркий погляд темних очей.

Я попрямувала до дверей кімнати для побачень, але охоронниця схопила мене за руку.

— Е, е, — гукнула вона. — Не туди. Сьогодні я маю привести тебе сюди.

Вона повернула мене в бік окремої кімнати для побачень, і я враз насторожилась. Чому окрема кімната? Це не віщувало нічого доброго.

Я ввійшла в маленьку кімнатку й побачила двох жінок, які сиділи по один бік столу. Їм обом було років по сорок-п'ятдесят. Одягнені не по-тюремному, у ділові костюми. На одній темно-синій, на другій — коричневий. Вони дивились на мене, не усміхаючись, їхні темношкірі обличчя були непроникні. Я сіла по другий бік столу, не зводячи з них погляду. Чи помітили вони тривогу в моїх очах? Я навчилась нікому не довіряти в цьому місці.

— А в чому, власне, річ? — запитала я.

Жінка в коричневому костюмі трохи подалась уперед, акуратно склавши на столі доглянуті руки.

— Мене звуть Ліза Вільямс, — сказала вона. У неї на вилозі була шпилька у вигляді будиночка, і вона трохи нагадувала мені Мішель Обаму. Волосся до плечей. Ідеальної форми брови. Однак у неї не було завченої усмішки Мішель Обами. Вираз обличчя в цієї жінки був чимось середнім між нудьгою і острахом. — А це — Андреа Фуллер. Вона адвокат.

Андреа Фуллер кивнула мені. Вона була старшою, ніж я думала. Добре за п'ятдесят. Може, навіть шістдесят. Волосся в неї було коротко підстрижене — стримане афро із сивизною. Темно-червона помада.

Я похитала головою.

— Не розумію, — сказала я, переводячи погляд із однієї жінки на другу. — Навіщо ви хотіли зі мною зустрітись?

— Ми з Андреа тут, щоб запропонувати тобі спосіб вийти звідси, — сказала жінка на ім'я Ліза. Вона метнула оком на мое мереживне тату, яке визирало з-під короткого рукава моєї блідо-блакитної арештантської сорочки. Я сама придумала це химерне тату — чорне мереживо, перехрещене разками крихітних перлин і ювелірними підвісками. Ліза знову перевела погляд на мене. — Наступного тижня закінчиться мінімальний термін твого ув'язнення. Один рік, правильно? — запитала вона.

Я злегка кивнула чекаючи. Так, свій мінімум в один рік я вже відсиділа, але максимум складав три роки, і, враховуючи все те, що мені казали, я ще довго нікуди не збиралась.

— Ми... Андреа і я... працювали над твоїм звільненням, — сказала Ліза.

Я тупо дивилась на неї.

— Чому? — запитала я. — Ви ж мене навіть не знаєте.

Я знала, що існує якась програма, за якою студенти-юристи намагались звільнити тих, кого ув'язнили помилково, та, схоже, я була єдиною особою, яка вважала своє ув'язнення помилкою.

Андреа Фуллер прокашлялась і вперше заговорила:

— Ми довели, що ти маєш виняткову кваліфікацію для виконання певної роботи, яку Ліза хотіла б тобі запропонувати. Твоє звільнення залежить від твоєї готовності виконати цю роботу і...

— Вчасно, — перервала її Ліза.

— Так, для завершення роботи є граничний термін, — сказала Андреа. — І, звісно, весь цей час ти будеш під наглядом уповноваженої особи з умовно-дострокового звільнення, а також ти виплачуватимеш відшкодування родині дівчини, яку поранила, — родині Максвеллів, і...

— Зачекайте. — Я підняла руку, і, зі здивуванням побачивши, що в мене тремтять пальці, опустила її на коліно. — Будь ласка, не так швидко, — попросила я. — Я зовсім за вами не встигаю. — Мене вразило, як стрімко ці дві жінки повели розмову, сиплячи словами одна поперед одної. Для виконання якої роботи в мене була виняткова кваліфікація? Тут, у в'язниці, я працювала в пральні, навчаючись складати простирадла ідеальними квадратами. А ще я мила посуд у гарячій воді з хлоркою, аж поки в мене не починало пекти в очах. Це були єдині виняткові кваліфікації, які спадали мені на думку.

Ліза й собі підняла руки, виставивши їх долонями вперед, щоб зупинити розмову.

— Річ ось у чім, — сказала вона, пильно дивлячись на мене. — Ти знаєш, хто такий Джессі Джеймсон Вільямс?

Хто ж не знав Джессі Джеймсона Вільямса? Це ім'я негайно перенесло мене в одну із зал Національної галереї у Вашингтоні, округ Колумбія. На чотири роки назад. Ні, на п'ять. Мені виповнилось сімнадцять, і це була шкільна екскурсія. Мої однокурсники вже рушили на вихід із музею, але я вирішила залишитися, вражена й зачарована сучасним мистецтвом, тож я сховалась у вбиральні, поки мій клас виходив із будівлі. Я не знала й не цікавилась тим, куди вони пішли. Я розуміла, що в мене будуть неприємності, але то все мало бути потім.

Тож я була сама, коли побачила свого першого Джессі Джеймсона Вільямса. Від цієї картини в мене буквально перехопило подих, і я присіла на єдину лавочку в галереї, щоб як слід роздивитись її. «Погляд» — ось як вона називалась. Це була висока картина, не менше шести футів заввишки, і досить вузька. Чоловік і жінка, у чорному вечірньому вбранні, стояли спиною до спини на блискотливому сріблястому тлі, і їхні тіла так злилися, що неможливо було відділити його чорний жакет від її чорної сукні. Обоє були смагляві, хоча жінка була на кілька відтінків

темніша за чоловіка. Його очі були опущені, наче він намагався глянути на жінку позад себе, а в неї очі були широко розплющені й дивились на глядача — на мене — так, наче вона була не дуже впевнена, що взагалі хоче бути на цій картині. Вона ніби благала: «Допоможи мені». Коли я знову змогла дихати, то обдивилась усі стіни, шукаючи ще якихось картин Джессі Джеймсона Вільямса, і таки знайшла кілька його робіт. А потім у музейній крамниці я передивилась фотоальбом з його картинами — подарункове видання — шкодуючи, що не можу дозволити собі витратити на нього сімдесят п'ять доларів.

— Він один із моїх улюблених художників, — відповіла я Лізі.

— Он як. — Чи не вперше Ліза всміхнулась, чи принаймні майже всміхнулась. — Це дуже приємно чути, бо він безпосередньо стосується моєї пропозиції.

— Не розумію, — знову сказала я. — Адже він помер, так? — Я прочитала про його смерть у газеті в тюремній бібліотеці. Йому було дев'яносто п'ять, і він, безумовно, вів продуктивне життя, але я й досі відчувала, як мене накрило хвилиною втрати, коли я прочитала цю новину.

— Він помер у січні, — сказала Ліза, а потім додала: — Джессі Вільямс був моїм батьком.

— Справді? — я мало не підскочила.

— Останні двадцять п'ять років свого життя він присвятив допомозі молодим художникам, — продовжила Ліза.

Я кивнула. Читала про його благодійну діяльність.

— Художникам, яких він вважав перспективними, але в яких були труднощі в школі, у сім'ї чи які просто збилися з дороги.

Чи не про мене вона говорила? Чи міг Джессі Вільямс десь побачити мою роботу й подумати, що в ній було щось талановите, щось таке, що пропустили мої викладачі?

— Пригадую, як я читала про якогось хлопчика-підлітка, якому він допоміг кілька років тому, — сказала я. — Не знаю, де я...

— Хлопчиків могло бути скільки завгодно. — Ліза нетерпляче махнула рукою в повітрі. — Він зосереджувався на одному юнакові чи на одній дівчині за раз. Забезпечував їх грошима й підтримкою, щоб вони могли отримати необхідну для них освіту. Він показував їхні роботи й робив усе, що вважав за потрібне, щоб дати їм поштовх. — Вона скинула головою. — Він був дуже щедрою людиною, але й маніпулятором також, — сказала вона.

— Що ви маєте на увазі? — запитала я.

— Незадовго до смерті він зацікавився тобою, — сказала Ліза. — Ти мала стати його наступним проектом.

— Я? — нахмурилась я. — Я навіть ніколи з ним не зустрічалась. До того ж я біла. — Я підняла пасмо свого прямого світлого волосся, немов додатковий аргумент. — Хіба всі люди, яким він допомагав, не афроамериканці?

Ліза похитала головою.

— Більшість, але точно не всі, — сказала вона, низавши плечима. — Але, якщо чесно, я не уявляю, чому він націлився на тебе. Він часто допомагав художникам із Північної Кароліни, тож це може бути однією з причин — ти ж із Кері, еге ж? — але ж там багато інших, яких він міг обрати. Чому ти опинилась на його радарі доброго самаритянина, можна тільки здогадуватись.

Це не мало сенсу.

— А те, що він планував для мене... чи ще для когось... ці плани померли разом із ним?

— Якби ж то, — сказала Ліза, стомленим жестом пригладивши пасмо Мішель Обама за вухом. — Мій батько й далі контролює все з могили. — Вона глянула на Андреа, хитаючи головою, а я чекала, стиснувши руки на колінах, не впевнена, що мені подобається ця жінка.

— Я жила разом із ним, — вела далі Ліза. — Я ж за ним і доглядала, а він усе більше слабшав. Він розумів, що кінець

близько, тому зустрівся зі своїм адвокатом, — вона кивнула на Андреа, — і змінив заповіт. Він саме будував галерею в Ідентоні. Художню галерею, де були б представлені його картини й картини інших художників, а також деякі студентські роботи.

— А-а, — промовила я, все ще спантеличена. — То він хотів виставити там якусь мою роботу? — Може, в цьому й була вся справа. Можливо, він якимсь чином почув про мене й захотів підштовхнути мою кар'єру, — яка вже вона була — виставивши мою картину в своїй галереї?

Це було смішно. Як він міг почути про мене? Мені важко було уявити, щоб викладачі в УПК¹ співали мені дифірамби. Та й що б я могла помістити в його галереї? Я гарячково перебирала в голові свої картини. Усі вони зберігались у батьківській хаті... хіба що батьки їх повикидали, що мене б не здивувало.

— Не все так просто, — сказала Ліза. — Він хотів, щоб ти реставрувала старий мурал 1940 року, і поставив умову, що галерею не можна відкривати, поки відреставрований мурал не буде встановлено на місце у фоє. А дата відкриття галереї — п'яте серпня.

Це, мабуть, була якась помилка. Їм потрібен був хтось інший, і я відчула, як мій шанс на свободу випаровується. Реставрувати мурал? За два місяці?

По-перше, у мене не було досвіду консервації творів мистецтва, і, по-друге, за три роки навчання я працювала лише над одним муралом, і це була проста абстракція чотири на вісім футів, яку я цілий рік малювала разом зі ще одним студентом на першому курсі.

— Ви впевнені, що він мав на увазі саме мене? — запитала я.
— Абсолютно.

---

¹ Університет Північної Кароліни. (Тут і далі прим. перекл.)

— А чому він думає... думав, що я маю «виняткову кваліфікацію» для цього? — поцікавилась я, згадавши цей вираз. — Звідки він знав, що я взагалі існую?

— Та хто ж його знає? — сказала Ліза, явно роздратована дивацькими примхами свого батька. — Я знаю лише те, що ти — тепер моя проблема.

Я наїжачилась від такого ставлення, але язика прикусила. Якщо ця парочка справді може мені допомогти вибратися звідси, то краще мені кирпу не гнути.

— Припускаю, він вважав, що ти маєш кваліфікацію завдяки своїй художній освіті, — озвалась Андреа. — Ти ж *вивчала* мистецтво, правда?

Я кивнула. Так, мистецтво було моєю спеціалізацією, але це не мало нічого спільного з реставрацією. Реставрація вимагала наявності зовсім інших навичок, ніж створення мистецького твору. До того ж мене важко було назвати найвідданішим учнем того останнього року. Замість навчання я дозволила собі захопитися Треєм. Він поглинав увесь мій час і енергію. Я була закохана до нудоти, мене захоплювала його увага й майбутнє, яке ми планували разом. Він розповідав мені про обручку своєї покійної бабусі, натякаючи, що скоро вона буде моєю. Він здавався мені таким чудовим. Майбутній юрист. Такий милий. Красень — очей не відвести. Якою ж я була дурепою! Але в мене вистачило розуму не говорити про брак кваліфікації цим двом дамам, коли вже вони завели розмову про те, щоб витягти мене звідси.

— То... де ж цей мурал? — поцікавилась я.

— В Ідентоні. Тобі доведеться жити в Ідентоні, — сказала Ліза. — Разом зі мною. Будинок у мене — насправді, це батьків будинок — великий. Ми не будемо перечіпатися одна об одну.

Я не вірила власним вухам. Мало того, що я виберусь із цієї буцегарні, так я ще й житиму в будинку Джессі Джеймсона

Вільямса? Я відчула, як сльози здушили мені горло. Господи, як же ж я хотіла вибратися звідси! Цей паскудний рік щедро відсипав мені синців, порізів і стусанів. Так, я навчилась давати здачі, але це було не в моєму характері. Я не була забіякою. Інші ув'язнені насміхалися з моїх молодих літ, моєї стрункої статури й платиного волосся. Я жила в стані постійного страху.

Навіть у своїй камері я не почувалася в безпеці. Моєю співкамерницею була жінка, яка не розмовляла. Взагалі. Я ніколи не чула від неї жодного слова, а з її обличчя не сходило презирство. Я спала одним оком, чекаючи, що якось уночі мені переріжуть горлянку вкраденим ножом.

А ще були нічні жахіття про Емілі Максвелл, але я підозрювала, що вони завжди будуть зі мною, куди б я не вирушила.

— Ти працюватимеш над муралом у галереї, яка наразі збудована частково, — перервала мої думки Ліза. — Там у фое досить місця. Саме там батько й хотів його виставити.

— Хіба він не намальований на стіні?

— Ні, він на полотні, і його ніколи... не вішали, чи як це правильно називається.

— Встановлювали, — підказала Андреа.

— Правильно, — сказала Ліза. — Його ніколи не встановлювали.

— А хто його намалював?

— Жінка на ім'я Анна Дейл, — пояснила Ліза. — Це один із тих муралів часів Великої депресії. Ти знаєш, як під час Великої депресії уряд наймав художників малювати мурали для громадських будівель? — Я кивнула, хоча мої знання про програми типу WPA для створення нових робочих місць були в найкращому разі поверховими. — Цей мурал призначався для поштового відділення Ідентона. Але Анна Дейл збожеволіла чи щось таке — батько розповідав, та я точно не пам'ятаю. Вона схибнула, працюючи над муралом, тому кінцевий продукт

так і не був установлений. Батько володів ним кілька десятиліть і хоче — хотів — повісити його у фоє галереї. А ще він сказав, що цей мурал має висіти на місці на дату відкриття галереї.

— П'ятого серпня, — нагадала Андреа, на випадок, якщо я не почула дату першого разу.

Але я ще тоді почула досить чітко.

— Це ж навіть менше двох місяців відсьогодні, — сказала я. Ліза напружено зітхнула, ледве стримуючи занепокоєння.

— Авжеж, — сказала вона. — Саме тому ти маєш розпочати роботу негайно.

— Який він має вигляд?

Ліза знизала плечима.

— Насправді я його не бачила. Усі ці роки він лежав, згорнутий в рулон, в комірчині батькової студії — громіздка штука — і я не знаю, у якому він стані зараз. Хоча, мабуть, таки в пристойному, якщо батько вважав, що ти зможеш привести його до ладу.

Я спробувала уявити, що майже сімдесят років можуть зробити з величезним полотном, запханим у комірчину. Чого потребувала Ліза, то це професійної реставраційної компанії, а не художника-початківця. Я ж потребувала моєї свободи.

— А мені щось заплатять? — я глянула на Андреа. — Якщо вже мені доведеться виплачувати відшкодування...

— Батько залишив п'ятдесят тисяч доларів на цей проєкт, — перервала Ліза.

— Для всієї галереї?

— Ні, — сказала Ліза. — Для тебе. Щоб ти відреставрувала мурал. П'ятдесят тисяч, плюс іще кілька тисяч на все, що тобі буде потрібно.

П'ятдесят тисяч доларів? Неймовірно. Навіть якби я здобула ступінь, навряд чи я знайшла б таку роботу, де б мені заплатили стільки за рік, тим більше за два місяці. За двомісячну роботу,

якої я не уявляла, як зробити. Я щосили пильнувала, щоб моя невпевненість у собі не проступила в мене на обличчі.

Виняткова кваліфікація? Аякже.

— Це — твоя «перепустка на свободу», Морган. — Андреа нахилилась уперед, її червоні губи повільно й чітко вимовляли слова. — Якщо ти виконаєш свою частину угоди — завершиш роботу — *якісну* роботу — над муралом до п'ятого серпня — тебе звільнять умовно-достроково, і тобі більше ніколи не доведеться сюди потикатися. На твоєму місці я би почала читати про реставрацію.

Я подивилась на двері тієї маленької кімнатки. Я уявила, як виходжу через ті двері, іду коридором, минаю головний вхід і опиняюсь на свободі. Я уявила, як кружляю надворі, широко розкинувши руки, щоб вдихнути побільше свіжого повітря. Але я знала, що ніколи повністю не звільнюсь від цього місця.

Я завжди носитиму свою в'язницю із собою. Я відчула, як та уявна в'язниця стискається навколо мене, навіть коли я сиділа там, навіть коли я уявляла, як виходжу через головні ворота.

І все ж хай краще якась уявна в'язниця, ніж ця жахлива реальна.

— Я зроблю це, — сказала я нарешті, захилившись на спинку стільця.

Як я це зроблю, я не уявляла.

РОЗДІЛ 2

АННА

4 грудня 1939 року

Ідентон, Північна Кароліна

Міністерство фінансів США, Відділ образотворчого мистецтва
Спеціальний конкурс настінного розпису в 48 штатах
27 листопада 1939 року

Шановна міс Анно Дейл,
Відділ образотворчого мистецтва радий повідомити вам, що ви стали одним із художників-переможців Конкурсу настінного розпису в 48 штатах. Ваш ескіз пропонованого муралу, який мав прикрасити поштове відділення в Бордентауні, штат Нью-Джерсі, отримав багато позитивних відгуків від суддів. На жаль, нагороду від поштового відділення в Бордентауні отримав інший художник, але судді були настільки вражені вашою роботою, що вони б хотіли, щоб ви взяли за створення муралу для поштового відділення в Ідентоні, штат Північна Кароліна. Для цього потрібно якомога швидше надіслати нам ескіз для завдання в Ідентоні. Отримавши схвалення ескізу Відділом образотворчого мистецтва, ви зможете почати фактичну роботу над (повнорозмірним) картоном¹

---

¹ Картон (*итал.* cartone) – підсобний великоформатний малюнок (іноді розфарбований), який виконують у розмірі майбутнього твору фрескового живопису, мозаїки, вітражу, гобелену. Картон вимальовують вуглем або олівцем (або у два олівці – білий і чорний) на папері або на ґрунтованому полотні, після чого вже пишуть картину фарбами.

і, нарешті, власне муралом. Розмір муралу для Ідентона становитиме 12 футів на 6 футів¹. Проєкт має бути завершений до 3 червня 1940 року.

Митцям пропонуємо ознайомитися з географічним регіоном, що оточує призначене їм поштове відділення, і докласти особливих зусиль для вибору відповідного сюжету. Пропонуємо такі сюжети: місцева історія, місцева промисловість, місцева флора й фауна та місцеві заняття. Оскільки Ідентон, штат Північна Кароліна, не був вашим першим вибором і тому ви, швидше за все, не знайомі з цим містом, наполегливо рекомендуємо вам відвідати його якомога швидше.

Плата за мурал становитиме 720 доларів США, одну третину виплачуємо після схвалення вашого ескізу, одну третину виплачуємо після схвалення вашого картону, одну третину виплачуємо після встановлення остаточного муралу. З цієї суми ви оплачуєте витратні матеріали, моделі, якщо це необхідно, будь-які поїздки та всі витрати, пов'язані зі встановленням муралу.

З повагою

Едвард Роуен, художній керівник,
Відділ образотворчого мистецтва

Під вечір 4 грудня Анна прибула в Ідентон для свого запланованого триденного візиту. Вона могла сісти на нічний потяг, але останньої хвилини вирішила їхати машиною. У темно-синьому «Форді В8» 1932 року ще й досі тримався запах її матері — пряний пачулієвий аромат її улюблених парфумів «Табу», — а Анна конче потребувала саме такої розради, пускаючись у цю нову, дуже дорослу бізнесову пригоду: назустріч своїй першій оплачуваній роботі, назустріч своєму першому разу поза домом, назустріч своєму першому всьому.

---

¹ 3,65 м × 1,8 м.

Машину занесло на крижаній плямі, коли вона звернула на Брод-стріт у призахідному сонячному сьайві, і в якийсь момент Анна злякалась, що зараз вріжеться в ряд припаркованих автомобілів і на цьому її знайомство з містом закінчиться. Однак їй вдалось утримати контроль над «фордом». Але тут-таки вона опинилась позаду воза, запряженого конем, а, може, й мулом. Дівчина не встигла добре роздивитися тварину, хоча однаково не змогла б відрізнити одного від другого. Удома, в місті Плейн-філд, штат Нью-Джерсі, ні ті, ні другі їй не траплялись.

Вона поїхала повільніше, збираючись як слід роздивитися це маленьке містечко, яке мало стати темою її муралу. Коли вона дивилась на Ідентон в атласі, то й саме місто, і весь той край здавались їй якимись «водянистими», просто якась цяточка, оточена затокою і річкою. І навіть на карті від тієї місцини віяло такою чужою чужиною, що Анна швиденько згорнула атлас, занепокоєно зітхнувши.

Вона не сподівалась, що виграє конкурс, і все це було так невчасно. Дівчина щойно поховала матір. Свою найкращу подругу. Єдину людину в цілому світі, на чию любов і турботу Анна завжди могла розраховувати. Але вона не могла відмовитись від роботи, тим більше від такої роботи, якої просто неможливо було знайти. І не тоді, коли більше не стало матері, яка заробляла шитвом на їжу й усі їхні витрати. Ні, вона мала бути вдячною за цю можливість, навіть якщо для цього треба було проїхати більше чотирьохсот миль, щоб «ознайомитись із географічним регіоном», який вона мала увічнити в муралі.

У неї ніколи не виникало бажання подорожувати південніше лінії Мейсона – Діксона¹, і вона була рада, що пробуде тут

---

¹ Лінія Мейсона – Діксона вважається фактичним кордоном між південними та північними штатами США, символізуючи культурну межу між Північчю та Півднем.

лише кілька днів. Південь здавався їй таким відсталим. Роздільні школи й безглузді закони про розділення кольорових і білих в автобусах, біля фонтанів і в убиральнях. У середній школі в Плейнфілді в неї було кілька кольорових однокласників, і пару дівчат вона вважала своїми подругами. Вони були разом у баскетбольній команді й у хоровому гуртку.

— Ти дивишся на Плейнфілд крізь рожеві окуляри, — казала їй мати. Навіть у Плейнфілді ті кольорові дівчата, яких Анна вважала своїми подругами, не могли заходити разом із нею в певні магазини й ресторани, а одна з них сказала їй, що в театрі «Парамаунт» вони мають сидіти на балконі. На ролердромі для них щотижня влаштовувався «кольоровий вечір», і вони, так само як єврейські друзі Анни, були небажані в замиському клубі. Однак усі знали, що на Півдні було гірше. Там справді *лінчували* негрів.

Вона збиралась просто піти в публічну бібліотеку Плейнфілда й гарненько покопирсатися в її фондах, шукаючи тему для мурали і вже знаючи, що поїздка до Ідентона забере в неї цілих два дні. Але їй усе не йшов з думки лист із Відділу образотворчого мистецтва, у якому їй радили поїхати до того маленького містечка. Мати заохочувала б її виконувати роботу як слід. Анна уявила, як вона каже: «Будь вдячна за цю роботу, люба, і прийми виклик». Її друзі, які разом із нею закінчили художню школу Ван Ембург у Плейнфілді, і досі шукали роботу, якої просто не існувало в тих умовах, коли економіка перебувала в жахливому стані. Дехто з них також пробував свої сили в конкурсі Відділу образотворчого мистецтва, і Анна розуміла, як їй пощастило, що саме їй виявили таку честь. Вона зробить усе можливе, щоб виправдати високу довіру Відділу образотворчого мистецтва.

За кілька днів до смерті мати подарувала Анні щоденник. Книжечка з чистими сторінками, обтягнута оксамитово-м'якою шкірою, обкладинка скріплена простим золотим замочком

з ключиком. Дуже гарний. Мати вже тоді знала, що то був її останній подарунок доньці, але Анна про те не здогадувалась. І це її розлютило, коли вона зрозуміла правду, а вона не хотіла мати таких відчуттів до матері. У пориві гніву вона швиргнула щоденник у кухонне сміттєве відро, але потім витягла його, почистила, і тепер він лежав запакований в її дорожній валізі. Більше вона не викине нічого, пов'язаного з її матір'ю. Їй треба триматися за все це.

Анна взяла із собою також материн фотоапарат. Сльози душили їй горло, коли вона сиділа за кухонним столом, вставляючи нову касету з плівкою в *Kodak Retina*. У неї перед очима поставали материні руки, які роками виконували цю дію... хоча, коли Анна думала про це, то раптом зрозуміла, що мати вже багато місяців не торкалася фотоапарата. Фотографія була її пристрасною. Заробітку вона не давала, але приносила їй величезне задоволення під час її «сонячних просвітів». Лікар називав їх «маніакальними епізодами», однак Анна надавала перевагу власному терміну. Сонячні просвіти наставали за днями, а то й тижнями, коли мати ледве здатна була встати з ліжка, і завжди дарували полегшення Анні. Ці сонячні просвіти виникали несподівано й супроводжувались поведінкою, яку неможливо було передбачити.

Мати раненько будила Анну, казала, що та в школу сьогодні не піде, і вони сідали на автобус до Нью-Йорка, а там гасали по музеях або катались на роликових ковзанах у Центральному парку. Якось, коли Анні було дванадцять, вони тихенько прослизнули в задні двері Карнегі-холу, знайшли кілька порожніх місць у ложі й подивилися виступ оркестру. І в той день Анна запам'ятала не музику, а чисту радість від того, що вона сиділа поряд із матір'ю, поклавши голову їй на плече, і відчувала, як у ній нуртує енергія. А ще вона знала, що, доки триває сонячний просвіт, їхні дні будуть сповнені радості.

Коли сонячні просвіти наставали навесні, а так воно найчастіше й бувало, найбільше матері подобалось, прихопивши фотоапарат, гуляти околицями Плейнфілда, фотографуючи людські сади. Вона обожнювала квіти й заходила на чужі під'їзні доріжки, дістаючись аж до будинків, де вікна потопали в хмарах цвіту герані, зазирала навіть на задні двори тих будинків, щоб зняти тамтешні сади, де буяли троянди, гортензії та лілійники персикового кольору. Анна не пам'ятала, щоб хтось колись чіплявся до її матері стосовно її вторгнень. Мабуть, люди мали її за дивачку. А може, жаліли її — жінку, яка рано овдовіла, залишившись із малою донькою на руках. А можливо, вони знали правду — місіс Дейл була не зовсім здоровою жінкою — і люб'язно давали їй спокій.

Коли настрої у матері бував пригнічений, Анна сама дбала про себе. Вона варила їсти їм обом, хоча в такі періоди мати майже нічого не їла. Вона прибирала в будинку й прала. Усе це вона робила терпляче, з любов'ю, переживаючи цю меланхолію. Був один жахливий випадок, коли тітка Еліс потягла матір Анни до психіатра, а той наполіг на госпіталізації. Два довгих місяці Анна, якій тоді було чотирнадцять, жила у тітці з дядьком, сердита на них за те, що вони запхали її матір у те жахливе місце. Коли матір нарешті виписали, виявилось, що в неї з'явилися провали в пам'яті, так наче лікарня вкрала в неї дорогоцінні спогади, і Анна заприсягнулась, що більше ніколи й нікому не дозволить її ще кудись запроторити. Вона намагалась приховувати від тітки періоди матиного поганого настрою, дивлячись на них крізь пальці, перечікуючи їх. Хоча, можливо, цього останнього разу вона помилилась. Можливо, цього, останнього, разу її мати потребувала більшої допомоги, ніж Анна могла їй надати. Вона намагалась не думати про це. Вона просто чекала повернення сонячного просвіту. Вона досить довго прожила з матір'ю і знала, що з часом усміхнена,

щаслива мати, яку вона обожнювала, повернеться, сповнена божевільних ідей, які змусять їх реготати від подиву.

— Ніколи не бійся пробувати щось нове, Анно, — казала їй мати.

Саме це Анна зараз і робила, хіба ні? Цілих два дні їхала чужими краями, прибувши в крихітне містечко, де вона не знала жодної душі. Звідкілясь із небес їй аплодувала мати.

* * *

Разом із листом із Відділу образотворчого мистецтва їй надіслали перелік переможців усіх сорока восьми штатів. Цей перелік збен-тежив і налякав її. Конкурс був анонімний, і саме тому, на її думку, вона змогла виграти. Та все ж серед переможців було багато відомих художників. Тут був такий-то з Нью-Йорка, президент Ліги художників, навчався в Європі, досвідчений мураліст, мав персональні виставки в Нью-Йорку й Лос-Анджелесі, і так далі, і так далі. Переможець за переможцем отримував нагороду за нагородою. Аж тут Анна: Анна Дейл. Плейнфілд, штат Нью-Джерсі. Народилась у 1918. Закінчила Художню школу Ван Ембург. І все. Вона уявила, як члени журі оніміли від шоку, коли відкрили її конверт і зрозуміли, що обрали недосвідчену дівчину.

Їй доводилось постійно нагадувати собі, що її обрано на законних підставах, чесно й справедливо, і вона згадала, як місіс Ван Ембург прошепотіла їй на вухо, коли вручала сертифікат про закінчення школи: «Ти видатна, Анно, — сказала вона. — У тебе є майбутнє у світі мистецтва». Від її слів у Анни й досі сироти бігали по спині. Вона нікому про них не розповідала, щоб не здатися зарозумілою, але міцно вхопилась за цей комплімент тепер, коли виграла конкурс. Тепер, коли вона була повністю покинута напризволяще.

Їй треба було дуже швидко придумати зовсім нову ідею для ескізу, і ця думка гнітила її. Концепція ескізу для Бордентауна

в неї виникла дуже легко. Клара Бартон заснувала в Бордентауні першу безплатну державну школу, тож Анна намалювала, як вона калатає шкільним дзвоником перед маленькою школою з червоної цегли, а діти звідусіль сходяться і збігаються до неї. Вона пишалася тим, як їй вдалось вловити рух дівчачих спідничок і енергію хлопчиків. Шкода, що вона не може зараз намалювати цей мурал. Вона згадала, як захоплено й щасливо малювала той ескіз до того, як усе змінилось, і їй здалося, що той спогад був із якогось іншого життя.

А в неї *таки* була ідея для ідентонського муралу. У бібліотеці Плейнфілда бібліотекарка вказала їй на книжку про Північну Кароліну із серії книжок «Американський путівник». І там Анна прочитала про «Ідентонське чаювання» — жіночий рух вісімнадцятого століття, коли п'ятдесят одна жінка підписала петицію про бойкот усіх англійських товарів. Вона сподівалась, що з того міг би вийти цікавезний мурал, і намалювати його було б не дуже важко. Спершу ця ідея здалась їй такою простою, що вона подумала, що їй навіть не доведеться їхати в Ідентон, щоб робити якісь дослідження, але потім вона зрозуміла, що насправді хоче туди поїхати. Їй треба було кудись вибратись на кілька днів. Їй треба було кудись утекти від смутку цього маленького будинку, де вона блукала кімнатами, щоразу сподіваючись побачити матір.

Кінг-стріт. Анна помітила знак, звернула ліворуч і побачила великий цегляний будинок. Готель «Джозеф Г'юз». Він буде її домом на той час, поки вона перебуватиме в цьому місті, яке вона знала не краще за Юпітера чи Сатурна. Вона заїхала на стоянку, — серце гупало в грудях, руки прилипли до керма — роздумуючи про те, що принесуть їй наступні кілька днів.